

Seminární práce z předmětu Regionální informace

Téma:

Růst počtu lidí v poproduktivním věku jako zdroj ohrožení veřejných financí, formy penzijního připojištění v ČR a Evropě

Zpracoval:

Filip Kubík

Ladislav Stejskal

Datum:

3.3.2004

Osnova:

1. Demografické problémy současnosti a důchodový systém

1.1 Růst počtu lidí v důchodovém věku

1.2 Současný systém důchodového zabezpečení u nás

1.3 Reforma současného důchodového systému

2. Formy penzijního připojištění

2.1 ČR

2.2 Evropa – příklady

2.2.1 Německo

2.2.2 Francie

2.2.3 Británie

1. Demografické problémy současnosti a důchodový systém

1.1 Růst počtu lidí v důchodovém věku

Stávající trend stárnutí populace na naší zeměkouli vyvolává stále větší pozornost ekonomů. Na rychlých změnách věkové struktury obyvatelstva se podílí zejména snižování počtu narozených dětí, což se odráží na zvyšování průměrného věku žijící populace. Prudce klesající počet narozených dětí v ČR charakterizuje především nízká úroveň fertility, která nás řadí na jedno z posledních míst v Evropě a podle odhadů bude její úroveň i v budoucnosti nadále klesat.

Dochází zároveň k poklesu procenta zemřelých na celkovém počtu obyvatel ČR.

V zemích OECD je již nyní 17 % populace starší šedesáti let a v roce 2030 by se měl tento podíl zvýšit o 15 procentních bodů na 32 %.

V ČR by se měla situace vyvíjet podobným způsobem. Již dnes u nás tvoří podíl důchodců na celkovém počtu pracujících 36 % a bude vzrůstat až na 48% v roce 2020.

Vzhledem k historickému vývoji lze předpokládat nejvyšší nárůst poměru důchodců k lidem v produktivním věku u nás mezi roky 2005-2010, kdy bude odcházet do důchodu poválečná generace a v období mezi lety 2030-2040 při přiznávání starobních důchodů velmi početným ročníkům let sedmdesátých.

Vedle negativních dopadů takového demografického vývoje na makroekonomický vývoj společnosti je patrný především dopad stárnutí obyvatelstva na oblast financování důchodů

Výše uvedené skutečnosti vývoje věkové struktury obyvatelstva poukazují jednoznačně na budoucí nedostatečnost příjmů důchodového systému při zachování stávajících platných zákonných norem, upravujících důchodový systém v ČR tzn. Jeho dlouhodobou finanční neudržitelnost.

Počet osob s nárokem na pobírání důchodů bude podle předpovědí ČSÚ i dalších kompetentních institucí stále stoupat, podle některých odhadů až do roku 2070, oproti tomu počet pracujících v produktivním věku bude klesat. Základní poměr mezi důchodci a pracujícími lidmi produktivního věku v ČR tedy v několika příštích desetiletích rapidně poroste

Aby tedy mohla být udržena úroveň celkových průměrných důchodů na nyní aktuálních 44 % průměrné hrubé mzdy v ČR, musela se vláda rozhodnout, zda v nejbližší budoucnosti buď radikálně změnit stávající průběžný důchodový systém, tak aby nemusel být dotován z jiných částí státního rozpočtu, nebo zavést jiný způsob celého důchodového systému, který by více odolával demografickým změnám složení obyvatelstva.

Rozhodla se pro první variantu, tedy reformu stávajícího systému důchodového zabezpečení

1.2 Současný systém důchodového zabezpečení u nás

Začíná fungovat od 90. let minulého století. Kdy byl reformován tehdejší systém důchodového zabezpečení předlistopadového Československa, který se vyznačoval diskriminací některých skupin obyvatelstva, jako např. osob samostatně výdělečně činných

(OSVČ) a který byl zcela financován ze státního rozpočtu - příspěvky byly nedefinovanou součástí daní.

Při přechodu k tržnímu hospodářství se ukázaly nedostatky takovéhoho důchodového systému, který nebyl schopen reagovat na očekávaný demografický ani ekonomický vývoj

zákonem o důchodovém pojištění z 1. 1. 1996 tedy nabývá platnosti dnešní systém důchodového zabezpečení.

- Jedná se o tzv. dvoupilířový systém založený na:
 - základním povinném systému s průběžným financováním
 - doplňkových systémech – sem řadíme penzijní připojištění se státním příspěvkem a komerční životní pojištění

Ad základní povinný systém:

princip tzv. mezigenerační solidarity což znamená průběžné financování důchodových dávek z vybraného pojistného od ekonomicky aktivního obyvatelstva. Jejich výplata je garantována ze strany státu.

základem je zvláštní účet důchodového pojištění jako součást státních finančních aktiv, který zúčtovává prostředky vzniklé jako rozdíl mezi příjmy z pojistného a výdaji na dávky důchodového pojištění a na jeho správu

Ad doplňkové systémy:

penzijní připojištění - individuální kapitálové spoření prostřednictvím penzijních fondů.

Penzijní fondy jsou založeny jako akciové společnosti na základě povolení uděleného Ministerstvem financí. Mají striktně vymezeny možné investiční aktivity. Průběžnou kontrolu činnosti fondu pokud jde o nakládání se svěřenými prostředky, zabezpečuje banka plnící úlohu depozitáře.

životní pojištění – typ. finančně pojistný produkt

vládou navrhováno *zaměstnanecké penzijní připojištění*, parlament ho ale odmítl

1.3 Reforma současného důchodového systému

Bude postupně uskutečňována v rámci již probíhající reformy veřejných financí a to od roku 2006

Samozřejmě musí zahrnout jak reformu stávajícího základního průběžně financovaného systému, tak i změny v doplňkových systémech

Podstatou bude přechod z dávkově definovaného na příspěvkově definovaný systém starobních důchodů - tzv. NDC systém

Dalšími změnami budou například:

Pro stabilizaci současného systému se bude důchodový věk postupně prodlužovat a to až do dosažení stejného důchodového věku pro muže a bezdětné ženy na 63 let. Ženy s dětmi budou odcházet do důchodu v 59 až 62 letech.

Doba studia po 18. roce věku před rokem 1996 se bude započítávat nejvýše v rozsahu šesti let a z 80 %. Doba studia před 18. rokem se bude započítávat celá.

Zrušení bude dočasně krácený starobní důchod (toto opatření je již přijato)

Zaměstnavatelé budou povinni zasílat ČSSZ evidenční listy důchodového pojištění každý rok. Stejnopis dostane i zaměstnanec, a pokud nebude souhlasit se zapsanými údaji, může požádat o opravu

- *Po úspěšném proběhnutí reformy by u nás měl fungovat příspěvkově definovaný systém podobný tomu, který je v současnosti ve Švédsku - Ten spočívá ve vytvoření fiktivních individuálních účtů, které každému pracovníkovi umožní sledovat, kolika penězi na svůj důchod přispěl a jakou penzi v závislosti na odpracovaných letech bude pobírat.*

2. Formy penzijního připojištění

2.1 ČR

Již zmiňováno:

- penzijní připojištění se státním příspěvkem
Minimální doba spoření je pět let, což umožňuje využití produktu i těm, kdo mají důchod "za dveřmi". Optimální délka strádání je však spíše dvacet a více let. Stát účastníkům penzijního připojištění přispívá až sto padesáti korunami měsíčně. Penzijní fond peníze účastníků společně se státními příspěvky průběžně investuje a zhodnocuje. Kromě státu může klientům přispívat jejich zaměstnavatel. Pro podnik je příspěvek uznatelným daňovým nákladem
- komerční životní pojištění
- Vládou navrhováno zaměstnanecké penzijní připojištění, parlament ale návrh zamítl

2.2 Evropa:

Následují příklady používaných doplňkových systémů důchodového zabezpečení ve vybraných západoevropských zemích, kromě již zmiňovaného Švédska.

2.2.1 Spolková republika Německo

- čtyři různé formy, ani jedna ale není povinná pro zaměstnance ani pro zaměstnavatele.
- doplňkové systémy pokrývají necelou polovinu všech pracujících v soukromých firmách
- Nejrozšířenější je přímý příslib dávek – budoucí výplaty penzí zaměstnanců figurují na straně pasiv účetnictví zaměstnavatele

2.2.2 Francie

- dva povinné doplňkové systémy:
ARRCO je určen pro dělníky, úředníky a odborný personál a management do středního stupně a zajišťuje penze až do výše trojnásobku horní hranice pro sociální pojištění
AGIRC zabezpečuje důchody vyššího managementu až do výše osminásobku stropu pro sociální pojištění
Do obou systémů odvádí vyšší příspěvek zaměstnavatel a nižší zaměstnanec
- Kromě těchto dvou povinných systémů je možné i komerční připojištění doplněné daňovými úlevami

2.2.3 Británie

- dávkově definované penzijní připojištění, v posledních letech ale vzrůstá podíl příspěvkově definovaných plánů.
- Příspěvky zaměstnance jsou okolo 5% pracovního příjmu a zaměstnavatele 10% pracovního příjmu
- Zajímavostí je, že do základního systému zaměstnanci s nejnižšími platy neodvádějí žádný příspěvek, ale jejich nároky jsou dále zachovány. Za takové zaměstnance neplatí příspěvky ani jejich zaměstnavatelé

Použité zdroje:

Odkazy:

virtualni.institut.cz/duch_sys/prednaska08.doc

www.cssz.cz/narodni_pojisteni/np0401/clanek01.asp

www.penize.cz/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=1820

www.tiscali.cz/jobs/jobs_center_031217.680949.html

Přednášky předmětu Pojišťovnictví2 otevíraného na Ústavu financí Provozně ekonomické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně.